

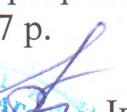
**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**Бердянський державний педагогічний університет**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА**  
**«Здоров'я людини. Фізична реабілітація»**  
**першого рівня вищої освіти**  
**зі спеціальністю: 014 Середня освіта**  
**предметної спеціальності 014.14 Середня освіта (Здоров'я людини)**  
**галузі знань 01 Освіта/ Педагогіка**

**ЗАТВЕРДЖЕНО**

вченого радою БДПУ  
від «31» серпня 2017 р.  
протокол № 1

Освітня програма вводиться в дію з  
01.09.2017 р.

Ректор  **Ігор БОГДАНОВ**  
(наказ № 100 від «19» вересня 2017



Бердянськ, 2017

**ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ**  
**освітньо-професійної програми**

**СХВАЛЕНО**

Методичною радою БДПУ  
від «20» квітня 2017 р.  
(протокол № 7)

Голова

О.Г. Ольга ГУРЕНКО

**ПОГОДЖЕНО**

начальник навчального  
відділу БДПУ

О.Ш. Ольга ШУБІНА  
«19» квітня 2017 р.

**Рекомендовано**

Вченуою радою факультету  
від «29» березня 2017 р.  
(протокол № 9)  
декан факультету

С.К. (Сергій КУШНІРЮК)

**Ініційовано**

Кафедрою основ здоров'я, фізичної реабілітації та екології  
протокол № 4  
від «28» лютого 2017 р.

завідувач кафедрою  
С.Х. (Світлана ХАТУНЦЕВА)

Гарант освітньо-професійної програми  
С.Х. (Світлана ХАТУНЦЕВА)

## **ПЕРЕДМОВА**

Розроблено робочою групою у складі:

1. Світлана ХАТУНЦЕВА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри основ здоров'я, фізичної реабілітації та екології Бердянського державного педагогічного університету – керівник проектної групи (гарант освітньо-професійної програми).
2. Світлана КАРА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри основ здоров'я, фізичної реабілітації та екології Бердянського державного педагогічного університету.
3. Світлана КНИШ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри основ здоров'я, фізичної реабілітації та екології Бердянського державного педагогічного університету.
4. Віталій ГНАТЮК, кандидат біологічних наук, доцент кафедри основ здоров'я, фізичної реабілітації та екології Бердянського державного педагогічного університету.
5. Олена ТРЕТЬЯК, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичного виховання Бердянського державного педагогічного університету.
6. Віталій ОСІПОВ, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри основ здоров'я, фізичної реабілітації та екології Бердянського державного педагогічного університету.

# 1. Профіль освітньо-професійної програми зі спеціальності 014 Середня освіта

1. Загальна інформація	
<i>Повна назва закладу вищої освіти та структурного підрозділу</i>	Бердянський державний педагогічний університет Факультет фізичного виховання Кафедра основ здоров'я людини, фізичної реабілітації та екології
<i>Ступінь вищої освіти та назва кваліфікації мовою оригіналу</i>	Ступінь вищої освіти: бакалавр Освітня кваліфікація: бакалавр середньої освіти Професійна кваліфікація: вчитель основ здоров'я, вчитель-реабілітолог
<i>Офіційна назва освітньої програми</i>	Освітньо-професійна програма «Здоров'я людини. Фізична реабілітація»
<i>Тип дипому та обсяг освітньої програми</i>	Диплом бакалавра, одиничний, 240 кредитів ЄКТС (3 роки 10 місяців)
<i>Наявність акредитації</i>	–
<i>Цикл/рівень</i>	6 рівень – НРК України; 6 рівень – EQF LLL; перший цикл – ЄПВО (HPFQ ЕНЕА)
<i>Передумови</i>	Наявність повної загальної середньої освіти, сертифікати ЗНО згідно з правилами прийому до БДПУ
<i>Мова(и) викладання</i>	Українська
<i>Термін дії освітньої програми</i>	3 роки 10 місяців.
<i>Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми</i>	<a href="http://bdpu.org/opp/">http://bdpu.org/opp/</a>

## 2 . Мета освітньо-професійної програми

Підготовка конкурентоздатного вчителя основ здоров'я, вчителя-реабілітолога з високим рівнем професійної компетентності, інтелектуальної активності, соціальною відповідальністю, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі з організації освітнього процесу, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

## 3. Характеристика освітньо-професійної програми

<i>Предметна область (галузь знань, спеціальність)</i>	Галузь знань: 01 Освіта/ Педагогіка Спеціальність: 014 Середня освіта. Предметна спеціальність: 014.14 Середня освіта (Здоров'я людини).
<i>Орієнтація освітньої програми</i>	Освітньо-професійна.
<i>Основний фокус освітньої програми та спеціалізації</i>	Здійснення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти за предметною спеціальністю 014.14 Середня освіта (Здоров'я людини), надання послуг з фізичної реабілітації.

<i>Особливості програми</i>	<p>Програма орієнтована на інтеграцію теоретичної та практичної підготовки майбутнього вчителя основ здоров'я, вчителя-реабілітолога для забезпечення ефективної професійної діяльності в освітній педагогічній галузі.</p> <p>Освітньо-професійна програма передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– формування загальних та спеціальних (фахових) компетентностей учителя основ здоров'я для закладів загальної середньої освіти, вчителя-реабілітолога для інклюзивної освіти та реабілітаційних установ;</li> <li>– практичну підготовку з базових спеціалізованих напрямків педагогічної діяльності вчителя основ здоров'я, вчителя-реабілітолога: виробничі практики в закладах загальної середньої освіти, інклюзивних класах, реабілітаційних установах.</li> </ul>
-----------------------------	--

#### **4. Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання**

<i>Придатність до працевлаштування</i>	Випускник може працювати за професіями відповідно до Національного класифікатора професій України ДК 003:2010: 2320 Вчитель загальноосвітнього навчального закладу 2340 Вчитель-реабілітолог 2351.2 Консультант з питань здорового способу життя.
<i>Подальше навчання</i>	Можливе подальше продовження освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти, а також підвищення кваліфікації і отримання додаткової післядипломної освіти.

#### **5. Викладання та оцінювання**

<i>Викладання та навчання</i>	Студентоцентроване навчання, яке проводиться у формі лекцій, семінарів, практичних занять, практики, консультацій, самостійної роботи, виконання курсових робіт.
<i>Оцінювання</i>	Усні та письмові екзамени, заліки, усні презентації, поточний контроль, захист звітів з практики, захист курсових робіт, підсумкова атестація.

#### **6. Програмні компетентності**

<i>Інтегральна компетентність (ІК)</i>	<b>ІК.</b> Здатність розв'язувати складні спеціалізовані практичні завдання в середній освіті, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук, предметних знань, психології, методики навчання основ здоров'я, теорії та методики фізичної реабілітації і характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.
<i>Загальні компетентності (ЗК)</i>	<b>ЗК 1.</b> Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. <b>ЗК 2.</b> Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій. <b>ЗК 3.</b> Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями впродовж життя. <b>ЗК 4.</b> Здатність працювати в команді. <b>ЗК 5.</b> Здатність спілкуватися державною мовою (усно та письмово). <b>ЗК 6.</b> Здатність спілкуватися іноземною мовою.

	<p><b>ЗК 7.</b> Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p><b>ЗК 8.</b> Здатність використовувати сучасні інформаційні технології.</p> <p><b>ЗК 9.</b> Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p> <p><b>ЗК 10.</b> Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.</p>
<i>Фахові компетентності (FK)</i>	<p><b>ФК 1.</b> Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.</p> <p><b>ФК 2.</b> Здатність до здійснення мотивації дитини до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання).</p> <p><b>ФК 3.</b> Здатність до забезпечення охорони життя й здоров'я учнів в освітньому процесі та позаурочній діяльності; упроваджувати здоров'язбережувальні, профілактичні та оздоровчі технології в педагогічній діяльності.</p> <p><b>ФК 4.</b> Здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів.</p> <p><b>ФК 5.</b> Здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду.</p> <p><b>ФК 6.</b> Здатність використовувати біологічні поняття, закони, концепції, вчення й теорії біології для пояснення та розвитку в учнів розуміння цілісності та взаємозалежності живих систем і організмів.</p> <p><b>ФК 7.</b> Здатність здійснювати безпечні біологічні дослідження, інтерпретувати результати.</p> <p><b>ФК 8.</b> Здатність розуміти й уміти пояснити будову, функції, життедіяльність організму людини</p> <p><b>ФК 9.</b> Здатність застосовувати методи й засоби навчання основ здоров'я для розвитку здібностей учнів.</p> <p><b>ФК 10.</b> Здатність формувати в учнів позитивну мотивацію до здорового способу життя на основі розвитку життєвих навичок, здійснювати позакласну виховну роботу з питань формування, збереження і зміцнення здоров'я, профілактики шкідливих звичок, неінфекційних та соціально-небезпечних інфекційних хвороб.</p> <p><b>ФК 11.</b> Здатність проводити оцінку та моніторинг рівня здоров'я, прогнозувати стан індивідуального та суспільного здоров'я; здійснювати індивідуальні та групові консультації з питань здорового способу життя.</p> <p><b>ФК 12.</b> Здатність враховувати медичні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти у практиці корекційно-реабілітаційної роботи.</p> <p><b>ФК 13.</b> Здатність розробляти та супроводжувати індивідуальні програми реабілітації, надавати реабілітаційні послуги в межах сформованих компетентностей для дітей, які мають вади розвитку.</p> <p><b>ФК 14.</b> Здатність організовувати інклузивний освітній процес.</p> <p><b>ФК 15.</b> Здатність розуміти закономірності розвитку особистості, вікові особливості учнів, їхню психологію та специфіку сімейних стосунків.</p>

## 7. Програмні результати навчання (ПРН)

- ПРН 1.** Знати закономірності розвитку особистості, вікові особливості учнів, їхню психологію та специфіку сімейних стосунків.
- ПРН 2.** Знати, розуміти та застосовувати принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання основ здоров'я в закладах загальної середньої освіти.

- ПРН 3.** Знати та розуміти особливості навчання різнорідних груп учнів, застосовувати диференціацію навчання, організовувати освітній процес з урахуванням особливих потреб учнів.
- ПРН 4.** Усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України; уміти використовувати інструменти демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності.
- ПРН 5.** Добирати і застосовувати сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів і здійснювати самоаналіз ефективності уроків.
- ПРН 6.** Володіти формами та методами виховання учнів на уроках і в позакласній роботі, уміти відстежувати динаміку особистісного розвитку дитини.
- ПРН 7.** Уміти проектувати психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище, виявляти булінг серед учнів та протидіяти йому, організовувати співпрацю учнів та комунікацію з їхніми батьками.
- ПРН 8.** Уміти цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва.
- ПРН 9.** Знати будову й функції організму людини, особливості життєдіяльності.
- ПРН 10.** Знати біологічну термінологію і номенклатуру, розуміти основні концепції, теорії та загальну структуру біологічної науки для пояснення та розвитку в учнів розуміння цілісності та взаємозалежності живих систем і організмів.
- ПРН 11.** Виконувати експериментальні дослідження, інтерпретувати результати.
- ПРН 12.** Знати основні закони й положення теорії здоров'я та здорового способу життя.
- ПРН 13.** Уміти формувати в учнів ключові і предметні компетентності та здійснювати міжпредметні зв'язки.
- ПРН 14.** Уміти проводити діагностичне обстеження дітей та підлітків з використанням експрес-методів діагностики здоров'я.
- ПРН 15.** Застосовувати знання біологічних, медичних, педагогічних та психосоціальних аспектів корекційно-реабілітаційної роботи.
- ПРН 16.** Уміти здійснювати реабілітаційні заходи для усунення або компенсації рухових порушень та асоційованих з ними обмежень активності та участі дитини в діяльності.
- ПРН 17.** Уміти організовувати інклузивний освітній процес.
- ПРН 18.** Уміти спілкуватися державною мовою та застосовувати іноземну мову в професійній діяльності.
- ПРН 19.** Уміти вчитися і оволодівати сучасними знаннями впродовж життя, володіти прийомами самовдосконалення.
- ПРН 20.** Застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ПРН 21.** Зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.
- ПРН 22.** Застосовувати сучасні інформаційні технології у професійній діяльності.

## 8 . Ресурсне забезпечення реалізації програми

<i>Специфічні характеристики кадрового забезпечення</i>	У викладанні навчальних дисциплін беруть участь доктори наук, професори, кандидати наук, доценти, викладачі, які мають достатній стаж практичної, наукової та педагогічної роботи. Викладацький склад, який забезпечує реалізацію даної програми має відповідну базову освіту, наукові публікації та науково-методичні видання, сертифікати про стажування у ЗВО відповідного профілю. Якісний склад науково-педагогічного працівників відповідає вимогам провадження освітньої діяльності.
<i>Специфічні характеристики</i>	Кількісні та якісні показники матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти зі спеціальністю 014 Середня освіта (Здоров'я людини) відповідають вимогам; для теоретичних занять використовуються аудиторії

<i>матеріально-технічного забезпечення</i>	загального та спеціального призначення, для практичних занять – кабінет анатомії та фізіології, кабінет біології, кабінет основ здоров'я, кабінет фізичної реабілітації, компетентнісний центр інклузивної освіти; спортивні зали, спортивні майданчики, медіатека, кабінет інноваційних інформаційно-комп'ютерних технологій, лінгелефонний кабінет. Наявна необхідна соціально-побутова інфраструктура.
<i>Специфічні характеристики інформаційного та навчально-методичного забезпечення</i>	Офіційний веб-сайт університету bdpu.org містить інформацію про освітньо-професійну програму, навчальну, наукову та виховну діяльність, структурні підрозділи, правила прийому, контакти; електронну підтримку навчання Moodle; репозитарій. Достатня забезпеченість бібліотеки підручниками та посібниками, вітчизняними і закордонними фаховими періодичними виданнями відповідного профілю, доступ до мережі Інтернет, авторських розробок професорсько-викладацького складу. Вимоги щодо проведення лекційних та семінарських занять визначаються Положенням про організацію освітнього процесу БДПУ та іншими внутрішніми положеннями.

## **9. Академічна мобільність**

<i>Національна кредитна мобільність</i>	Керівництво БДПУ підтримує навчання зацікавлених учасників освітнього процесу освітньо-професійної програми «Здоров'я людини. Фізична реабілітація» в інших закладах вищої освіти/наукових установах-партнерах у межах України, зокрема під час академічної мобільності.
<i>Міжнародна кредитна мобільність</i>	Керівництво БДПУ створює сприятливі умови для навчання зацікавлених учасників освітнього процесу освітньо-професійної програми «Здоров'я людини. Фізична реабілітація» в інших закладах вищої освіти/наукових установах-партнерах у країнах Європи, зокрема під час академічної мобільності.
<i>Навчання іноземних здобувачів вищої освіти</i>	Не передбачено.

## **2. Перелік компонент освітньо-професійної програми та їх логічна послідовність**

### **2.1. Перелік компонент ОПП**

Код н/д	Компоненти освітньо-професійної програми (навчальні дисципліни, курсові роботи, практики)	кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
<b>Обов'язкові компоненти ОПП</b>			
<b>Цикл загальної підготовки</b>			
ОК 01.	Історія України	3	екзамен
ОК 02.	Іноземна мова	6	залік, екзамен
ОК 03.	Українська мова (за професійним спрямуванням)	3	екзамен
ОК 04.	Сучасні інформаційні технології	4	екзамен
ОК 05.	Філософія	3	екзамен
ОК 06.	Історія української культури	3	екзамен

Цикл професійної підготовки				
Психолого-педагогічна підготовка				
ОК 07	Психологія	9	зalік, екзамен	
ОК 08	Педагогіка	6	екзамен	
ОК 09	Історія педагогіки	3	зalік	
Професійно-практична підготовка				
ОК 10	Теорія та методика фізичної реабілітації	13	зalік, екзамен, курсова робота	
ОК 11	Методика навчання основ здоров'я	8	зalік, екзамен, курсова робота	
ОК 12	Вступ до фаху	3	зalік	
ОК 13	Анатомія і фізіологія людини	12	екзамен, залік	
ОК 14.	Гігієна	8	зalік, екзамен	
ОК 15.	Біохімія	3	зalік	
ОК 16.	Теорія та технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності	6	зalік	
ОК 17.	Теорія здоров'я та здорового способу життя	11	зalік, екзамен	
ОК 18.	Вікова фізіологія	6	зalік	
ОК 19.	Основи медичних знань	7	екзамен	
ОК 20	Основи наукових досліджень в освітній галузі "Здоров'я людини"	3	зalік	
ОК 21.	Екологія	3	зalік	
ОК 22.	Основи раціонального та оздоровчого харчування	5	зalік, екзамен	
ОК 23.	Охорона праці та безпека життєдіяльності	3	зalік	
ОК 24.	Інклузивна освіта	5	зalік	
ОК 25.	Здоров'язберігаючі педагогічні технології	5	екзамен	
ОК 26.	Діагностика і моніторинг рівня здоров'я	5	екзамен	
ОК 27.	Реабілітаційні технології при порушеннях опорно-рухового апарату	4	зalік	
ОК 28.	Психологічний супровід в реабілітації з основами психофізіології	3	зalік	
ОК 29.	Реабілітаційні технології при вадах розвитку у дітей	3	екзамен	
ОК 30.	Навчальна практика	3	зalік	
ОК 31.	Виробнича практика зі спеціальності	6	зalік	
ОК 32.	Виробнича практика зі спеціальності	6	зalік	
ОК 33.	Виробнича практика зі спеціалізації	9	зalік	
<b>Загальний обсяг обов'язкових компонент</b>		<b>180</b>		
Вибіркові компоненти ОПП				
Дисципліни за вибором здобувачів вищої освіти				
ВК 1	Дисципліна 1	6	екзамен	
ВК 2	Дисципліна 2	6	зalік	

ВК 3	Дисципліна 3	3	залик
ВК 4	Дисципліна 4	3	залик
ВК 5	Дисципліна 5	3	залик
ВК 6	Дисципліна 6	3	залик
ВК 7	Дисципліна 7	3	екзамен
ВК 8	Дисципліна 8	3	залик
ВК 9	Дисципліна 9	3	екзамен
ВК 10	Дисципліна 10	3	залик
ВК 11	Дисципліна 11	3	залик
ВК 12	Дисципліна 12	3	залик
ВК 13	Дисципліна 13	6	екзамен
ВК 14	Дисципліна 14	6	залик
ВК 15	Дисципліна 15	6	екзамен
<b>Загальний обсяг вибіркових компонент</b>		<b>60</b>	
<b>Загальний обсяг освітньо-професійної програми</b>		<b>240</b>	

## 2.2. Структурно-логічна схема ОПП

Розподіл навчальних дисциплін за циклами та семестрами вивчення

ЦИКЛ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКА	I курс		II курс		III курс		IV курс	
	1 семестр	2 семестр	3 семестр	4 семестр	5 семестр	6 семестр	7 семестр	8 семестр
ЦИКЛ ЗАГАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ	OK 01							
	OK 02							
	OK 03							
	OK 04							
		OK 05						
			OK 06					
	OK 07							
			OK 08					
				OK 09				
	OK 10					OK 11		
	OK 12							
	OK 13							
	OK 14							
	OK 15							
	OK 16							
			OK 17					

				OK 18				
				OK 19				
				OK 20				
				OK 21				
				OK 22				
				OK 23				
					OK 24			
						OK 25		
						OK 26		
						OK 27		
								OK 28
								OK 29
				OK 30				
					OK 31			
						OK 32		
							OK 33	

### **3. Форма атестації здобувачів вищої освіти**

**Форми атестації здобувачів вищої освіти.** Атестація здійснюється у формі комплексного атестаційного екзамену зі спеціальності, комплексного атестаційного екзамену з фізичної реабілітації.

**Вимоги до атестаційних екзаменів.** Комплексні атестаційні екзамени мають бути спрямовані на перевірку досягнення результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою.

#### **4. Матриця відповідності програмних компетентностей компонентам освітньо-професійної програми**

## **5. Матриця забезпечення програмних результатів навчання (ПРН) відповідним компонентам освітньо-професійної програми**

## **6. Вимоги до системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти**

У Бердянському державному педагогічному університеті функціонує система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості), яка передбачає здійснення таких процедур і заходів:

- 1) визначення принципів і процедур забезпечення якості вищої освіти;
- 2) здійснення моніторингу й періодичного перегляду освітніх програм;
- 3) щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладу вищої освіти та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу, на інформаційних стендах і в будь-який інший спосіб;
- 4) забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників;
- 5) забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, зокрема самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою;
- 6) забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом;
- 7) забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації;
- 8) забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових працях працівників закладів вищої освіти і здобувачів вищої освіти;
- 9) інших процедур і заходів.

Система забезпечення Бердянським державним педагогічним університетом якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) за поданням ЗВО оцінюється Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти або акредитованими ним незалежними установами оцінювання та забезпечення якості вищої освіти щодо її відповідності вимогам до системи забезпечення якості вищої освіти, що затверджуються Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, та міжнародним стандартам і рекомендаціям про забезпечення якості вищої освіти. Професійний стандарт учителя на момент укладання стандарту вищої освіти зі спеціальності 014 Середня освіта (Здоров'я людини) відсутній.